nicatie als in de kerkelijke pers alle registers op het orgel van de polemiek opengetrokken. De heren maken elkaar leven en werk onmogelijk. Een nieuwe kerkscheuring zie je al jaren van te voren aankomen.[29] En ook deze scheuring wordt dan opnieuw als een werk van God beleefd.[30] Hoe is dat mogelijk?, denk ik dan.

Nu waren de GKv in dit alles niet uniek. De jaren zestig waren – bijvoorbeeld denkend aan de internationale studentenprotesten – in het algemeen een tijd waarin de gemoederen hoog konden oplopen. Binnen de politiek – ik denk bijvoorbeeld aan de Partij van de Arbeid[31] – kon men er ook wat van. Datzelfde geldt ook voor andere kerkgenootschappen. Ik ben opgegroeid in Veenendaal in een gezin dat lid was van de GKN. Al was het ooit een dubbeltje op zijn kant of dat gezin niet vrijgemaakt zou zijn geworden. Want toen mijn grootvader in 1944 meende voor de Vrijmaking te moeten kiezen, zei mijn grootmoeder: 'je doet maar wat je niet laten kunt, maar ik ga zondag naar de Gereformeerde Kerk en de kinderen ook!' – waarna mijn grootvader eieren voor zijn geld koos en het dus GKN bleef. Wij gingen iedere zondag naar de Veenendaalse Brugkerk. Ik ben net te jong om me te kunnen herinneren hoe het er in de jaren zestig in die kerk aan toeging. Wel herinner ik me flinke spanningen in de jaren zeventig en tachtig. In vele nummers van het kerkblad stonden artikelen van 'verontrusten'. Broeder Van der Bijl beende woedend de kerk uit en smeet de deur met een klap achter zich dicht, toen in een jeugddienst een alternatieve, maatschappijkritische variant van het Onze Vader werd gebeden. Predikant J.M.R. Diermanse moest het ontgelden toen kinderen aan het avondmaal werden toegelaten. En aanhangers van Interkerkelijk Vredesberaad en Interkerkelijk Comité Tweezijdige Ontwapening vlogen elkaar over en weer in de haren. Maar hoe hoog de golven plaatselijk en landelijk – ik denk nu ook aan theologische discussies rond de dissertatie van H. Wiersinga[32] en publicaties van H.M. Kuitert[33] en Tj. Baarda[34] – binnen de GKN ook konden gaan, toch kan ik mij niet aan de indruk onttrekken, dat de golven binnen de GKv nog een stuk hoger gingen. Waar heeft dat mee te maken? Vloeit dat voort uit het feit dat het 'klimaat van het absolute' binnen de GKv langer overheersend is geweest dan binnen de GKN?

[27] Ibid., 351v.

[28] Ibid., 391v.

[29] Ibid., 419, 428, 466.

[30] Ibid., 517.

[31] Zie bijvoorbeeld Anet Bleich, *Joop den Uyl 1919-1987. Dromer en doordouwer*, Amsterdam 2008.

[32] H. Wiersinga, *De verzoening in de theologische discussie*, Kampen 1971.

[33] H.M. Kuitert, *Verstaat gij wat gij leest? Over de uitleg van de bijbel*, Kampen 1968.

[34] Tj. Baarda, *De betrouwbaarheid van de evangeliën*, Kampen 1967.